

■ **مقدمه**

هوا یکی از ۵ عنصر ضروری (هـــوا، آب، غذا، گرما و نور) برای ادامه حیات انسان است. هر فرد به طور متوسط، روزانه ۱/۵ کیلوگرم غذا و ۲/۵ کیلوگرم آب مصرف می‌کند، در حالی که متوسط مصرف روزانه هوا توسط انسان برابر ۱۵ کیلوگرم است و نزدیک ۲۲ هزار بار تنفس می‌کند. معمولاً انسان می‌تواند به مدت ۵ هفته بدون غذا و ۵ روز بدون آب زنده بماند اما نمی‌تواند بدون هوا حتی ۵ دقیقه زنده بماند. امروز یکی از بزرگ‌ترین نگرانی‌های زیست‌محیطی، پدیده آلودگی هواست. آلودگی از راه‌های مختلفی وارد هوا می‌شود. توسعه صنعتی و پیشرفت تکنولوژی، دستاوردهای متنوعی را برای زندگی انسان به همراه داشته است اما متأسفانه گاهی در روند پیشرفت و اجرای برنامه‌های توسعه صنعتی، پسماندهایی به شکل ترکیباتی ناخواسته و اغلب زیان‌آور به محیط رها می‌شوند به گونه‌ای که اثرات منفی بسیاری بر محیط‌زیست می‌گازند. پدیده آلودگی هوا نیز یکی از رهاوردهای توسعه صنعتی است که با افزایش جمعیت، گسترش شهرنشینی و مصرف بیشتر سوخت‌های فسیلی، روز به روز بر شدت آن افزوده می‌شود. عمده‌ترین علت افزایش آلودگی هوا عوامل انسانی هستند. انسان‌ها با تولید و سپس خرید محصولات کارخانه‌ای که منجر به تولید گازهای گلخانه‌ای می‌شوند، بیشترین سهم در آلودگی هوا را برعهده دارند. آلودگی هوا علاوه بر تاثیر مستقیم بر سلامت انسان‌ها، روی گیاهان و حیوانات نیز تاثیر منفی بر جای می‌گذارد. بر اساس آمار منتشرشده از سوی سازمان جهانی بهداشت (WHO)، سالانه نزدیک به یک میلیون و ۳۰۰ هزار نفر در جهان بر اثر آلودگی هوا جان خود را از دست می‌دهند لذا با توجه به خطراتی که این آلودگی برای سلامت افراد ساکن در مناطق آلوده دارد، لازم است با آگاهی و شناخت از این مساله، در راستای جلوگیری از تولید یا کاهش خطرات آن اقدام کرد. طبق گزارشات منتشره، امروز میزان آلودگی هوا در استان‌های واقع در غرب کشور در حال افزایش است و خود را به مرحله بحرانی نزدیک می‌کند و لازم است سیاست‌های اتخاذشده مورد بررسی و بازبینی قرار گیرند.اولویت‌بندی راهکارهای مبارزه با آلودگی هوا در ارتباط مستقیم با شاخص‌های زیست‌محیطی و جغرافیایی است و در استان‌های مختلف باید با بررسی دقیق این شاخص‌ها و شناسایی عوامل اصلی ایجاد این آلودگی در شهرها، طی برنامه‌ای کارشناسی‌شده و بلندمدت، آلودگی را از بین برد. براساس آخرین آمار منتشرشده از آلوده‌ترین شهرهای جهان از سوی سازمان جهانی بهداشت، نام شهرهایی همچون اهواز، سنندج، کرمانشاه، تبریز، یاسوج، ارومیه و خرم‌آباد در رده‌های بالا قرار دارند. اگر چه آلودگی هوا عوامل مختلفی دارد، عمده‌ترین علت افزایش آلودگی هوا عوامل انسانی

است. بعضاً سیاست‌های کلان اتخاذشده دولت، منجر به تشدید آلودگی هوا می‌شود. از طرف دیگر، از میان عوامل طبیعی نیز آتش‌سوزی در جنگل‌ها سهم قابل توجهی در آلودگی هوا دارد. همچنین، ورود ریزگردها و ذرات گردوغبار به هوا نیز جزو عوامل مهم در بروز آلودگی است. مساله اصلی این است که روند تغییرات آلودگی هوا در استان‌های غربی کشور چگونه است؟ در استان‌های غربی اقدامات انجام شده برای مقابله با این آلودگی‌ها چه تاثیری بر روند آلودگی داشته است؟ سازمان‌های متولی محیط‌زیست تا چه اندازه توانسته‌اند در این راستا موفق عمل کنند و باری از آلودگی روزافزون محیط‌زیست ایران که هم‌اکنون با بحران روبه‌رو است را براندازد؟

■ **وضعیت آلاینده‌های هوا در استان‌های غربی**
سازمان جهانی بهداشت، سنال ۲۰۱۳ اهواز را آلوده‌ترین شهر جهان معرفی کرد. در گزارش منتشرشده از سوی این سازمان، میزان آلودگی

آب‌ویژه تغییر در رژیم آبی] به وجود آمد، تعدادی سد در ترکیه بنا شد که روی سرشاخه‌های دجله و فرات واقع شده بود و همچنین سدهایی در سوریه و عراق و ایران ساخته شد. از طرفی در دوران صدام، کانالی از دجله به مرکز عراق کشیده شد که آب را منتقل می‌کرد. در کنار این عوامل، خشکسالی در ۵–۴ سال اخیر سبب شدت تعدادی از هورها و مناطق باتلاقی و مناطقی که در منطقه، پوشش گیاهی داشتند از بین رفته و به صورت مناطق خشک درآمدند. چون خاک این مناطق، از نوع خاک نرم است، بادی با سرعت بسیار کمتر از سرعت بادی که شن‌ها و گرد و خاک را از صحرای عربستان و شمال آفریقا بلند می‌کند، قادر است این‌ گرد و خاک را که به صورت ریزدانه است، برداشته و به ایران آورد بنابراین می‌توان اینگونه بیان داشت که منابع جدید گرد و خاک بیشتر در غرب عراق، سوریه، اردن و شمال عربستان است. به طور کلی، بررسی‌های انجام شده و تحلیل جریانات و همچنین بررسی تصاویر ماهواره‌ای منطقه خاورمیانه، نشان می‌دهد عمده‌ترین علت بروز پدیده گردوغبار در این منطقه، بزرگ‌ترین صحرای ماسه‌ای جهان به نام «ربع‌الخالی» است که در کشورهای عربستان‌سعودی، یمن، عمان و امارات عربی متحده استقرار یافته است. این بیابان پوشیده از تپه‌ها و پهنه‌های ماسه‌ای بوده و وسعت آن قریب به ۶۴ میلیون هکتار است. این بیابان کاملاً عاری از پوشش گیاهی بوده و تنها بر اثر اندک بارندگی‌های سالانه آن منطقه، پوشش یک ساله ضعیفی بر سطح آن استقرار یافته و تا حدی از شدت جابه‌جایی ذرات ریز گردوغبار می‌کاهد ولی در دو، سه سال اخیر به دلیل وجود خشکسالی، این پوشش اندک گیاهی نیز کم و به میزان فرسایش خاک آن اضافه شده است.

■ **نقش سیاست‌های توسعه‌ای دولت در انتشار انواع آلاینده‌ها**
سیاست‌های اقتصادی دولت یکی از موضوعات مهم اقتصادی هر کشور است بویژه زمانی که تأثیر این متغیر بر شاخص‌های زیست‌محیطی سنجیده شود. در واقع، در فرآیند توسعه این کشورها متغیرهای سرمایه‌گذاری دولت، حاکمیت قانون و درجه باز بودن اقتصاد به عنوان عوامل مهم تخریب زیست‌زیست‌محرفی شده‌اند به طوری که نقش غیرقابل انکاری در افزایش آلاینده‌های هوا و تنزل کیفیت محیط‌زیست داشته‌اند. درباره تأثیر اندازه دولت بر کیفیت محیط‌زیست، نتایج نشان‌دهنده وجود رابطه مثبت بین متغیر اندازه دولت و میزان انتشار دی‌اکسیدکربن است. البته گفتنی است، این نتایج درباره شاخص غلظت ذرات معلق در هوا تایید نمی‌شود. انتشار آلودگی ناشی از فعالیت‌های اقتصادی، غالباً آسیب‌های جبران‌ناپذیری به محیط‌زیست وارد می‌کند. تغییر شاخص‌های عمده اقتصادی منجر به تغییر رشد اقتصادی شده لذا در نهایت بر میزان انتشار آلودگی نیز اثر خواهد گذاشت. در سال‌های اخیر توجه به آلودگی منتشره از فعالیت‌های اقتصادی در جریان توسعه، به عنوان آثار جانبی این فعالیت‌ها بر محیط‌زیست، به یکی از دغدغه‌های اصلی اقتصاددانان تبدیل شده است. یکی از موضوعاتی که در حوزه مطالعات و پژوهش‌های مختلف مطرح است بررسی تاثیر متغیرهای اقتصادی بر آلودگی است. اثر سرمایه‌گذاری و مصرف انرژی بر میزان انتشار آلاینده CO۲ به عنوان شاخص آلاینده مخرب محیط‌زیست، در قالب فرضیه کوزنتس، قابل بررسی است. بدین منظور گروهی از کشورهای زیست‌محیطی بر اقتصاد تحمیل می‌کند اجتناب شود؛ بدین صورت که به جای سیاست اقتصادی خاصی که در این کشورها جریان دارد، فعالیت اقتصادی را در بخش خصوصی سازمان‌دهی کند تا از این طریق سرمایه‌گذاری‌های دولتی تعدیل شود. از آنجا که کشورهای توسعه‌یافته سیاست‌های زیست‌محیطی شدیدی را نسبت به کشورهای در حال توسعه اعمال می‌کنند؛ صنایع آلوده‌کننده فعال در کشورهای توسعه یافته عملیات و فرآیند تولید خود را از کشورهای خردی به کشورهای در حال توسعه با سیاست‌های زیست‌محیطی ضعیف انتقال می‌دهند و به این ترتیب کشورهای در حال توسعه به مأمنی برای جذب صنایع آلوده‌کننده تبدیل می‌شوند. به بیان دیگر، جذب سرمایه‌های مستقیم خارجی ضمن آنکه دارای اثرات مثبت بر رشد اقتصادی است، سبب افزایش حجم آلودگی می‌شود. جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی منجر به بهبود کیفیت زیست‌محیطی شده است. این بدان معنی است جذب این نوع سرمایه‌گذاری‌ها

بررسی ابعاد سیاست‌های اتخاذشده سازمان محیط‌زیست

در موضوع آلودگی هوای استان‌های غربی کشور

نقش دولت در انتشار آلاینده‌ها

■ **مهندس البرز ناصری***

سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی(LFDI) در سطح ۵درصد،فرضیه مامن آلودگی در کشورهای در حال توسعه تایید می‌شود. درباره متغیر مصرف انرژی، ضریب لگاریتم آن در کشور ۱/۹۵ برآورد شده است. با توجه به بزرگ‌تر از یک بودن عدد ضریب این متغیر، می‌توان گفت انتشار آلودگی نسبت به مصرف انرژی ککش‌پذیر است. افزایش در مصرف انرژی در حد یک درصد، آلودگی را بیش از یک درصد افزایش می‌دهد لذا مصرف انرژی از کارایی زیست‌محیطی برخوردار نیست. مثبت و معنی‌دار بودن ضریب لگاریتم متغیر تولید ناخالص داخلی سرانه (۱/۲۶)، حکایت از آن دارد که با افزایش درآمد سرانه میزان آلودگی منتشره افزایش می‌یابد و تلویحا این واقعیت را بیان می‌کند که اصولاً رشد دولت در اقتصاد و متعاقباً سهم آن در تولید آلودگی هوا، لازم است میزان تصدی‌گری‌های دولت در حوزه اقتصاد که در قالب سرمایه‌گذاری‌های لازم برای واحدهای اقتصادی صورت می‌پذیرد حداقل شود. در واقع، با توجه به اینکه از سیاست‌های دولت به عنوان ابزار ثبات استفاده می‌شود؛ در عمل به صورت ممانعی برای رشد اقتصادی ایفای نقش کرده که به تبع آن موجب کاهش کارآیی سرمایه‌گذاری و تخریب محیط‌زیست می‌شود. نتایج حاصل از تحقیقات نشان می‌دهد بسته به نوع نمانگری که برای کیفیت محیط‌زیست در نظر گرفته می‌شود، سیاست‌های دولت می‌تواند عاملی مؤثر بر افزایش آلاینده‌های محیطی باشد بنابراین با توجه به اهمیت زیست‌محیطی و تأثیر آن بر سلاسر بخش‌های اقتصادی، لازم است تصمیمات درستی در زمینه سیاست‌گذاری‌های دولت اتخاذ شود تا آلاینده‌های هوا همگام با توسعه اقتصادی افزایش نیابد.

■ **نتیجه‌گیری و راهکارهای کنترل آلودگی هوا**
امروز آلودگی هوا یکی از مهم‌ترین و اساسی‌ترین معضلات زیست‌محیطی کلاشهرهای دنیا بوده که از فعالیت‌ها و پیشرفت‌های بشر بوجود آمده است. در ایران ۸ کلاشهر به عنوان شهرهای آلوده معرفی شده‌اند. طی سال‌های اخیر مطالعات زیادی روی منابع آلاینده، درصد تولید انواع آلاینده‌ها، روش‌های کنترل آلودگی هوا و شیوه‌های مدیریتی زیست‌محیطی و…انجام‌شده که این تحقیقات توسط سازمان‌ها و ارگان‌های خارجی به داخلی به انجام رسیده است. بررسی‌های این مطالعه نشان می‌دهد تعداد کانون‌های گردوغبار در دو دهه گذشته در کشورهای عراق، عربستان و سوریه تقریباً ۳/۵ برابر شده است. به تبع این شرایط در دوره ۱۳۵۲ روزه مورد بررسی در استان ایلام (به عنوان نمونه در غرب کشور) مشخص شد ایستگاه دهلران ۳۳۸ روز با پدیده گردوغبار روبه‌رو بوده است و تقریباً هر سال تعداد و غلظت روزهای همراه با گردوغبار در همه ایستگاه‌های مورد بررسی نسبت به سال قبل بیشتر شده است. همچنین روشن شد است در تحقق سیاست‌های کلی نظام درباره پیشگیری و کاهش خطرات ناشی از سوانح طبیعی و حوادث غیرمترقبه تاکنون اقدام بایسته انجام نشده است. اگر چه اجرای پروژه‌های عمرانی به منظور تامین امکانات رفاهی بیشتر در منطقه صورت می‌گیرد، لیکن در صورت تشدید آلودگی هـــوا، وضعیت منطقه را با بحران روبه‌رو خواهد کرد. از آنجا که باور محققان بر این است که صنعتی شدن شهرها، آلودگی هوا را به همراه دارد، اهداف دولت باید در راستای اتخاذ سیاست‌های زیست‌محیطی قرار داشته باشد تا در این بین از معضلات و اثرات زیانباری که تخریب‌های زیست‌محیطی بر اقتصاد تحمیل می‌کند اجتناب شود؛ بدین صورت که به جای سیاست اقتصادی خاصی که در این کشورها جریان دارد، فعالیت اقتصادی را در بخش خصوصی سازمان‌دهی کند تا از این طریق سرمایه‌گذاری‌های دولتی تعدیل شود. از آنجا که کشورهای توسعه‌یافته سیاست‌های زیست‌محیطی شدیدی را نسبت به کشورهای در حال توسعه اعمال می‌کنند؛ صنایع آلوده‌کننده فعال در کشورهای توسعه یافته عملیات و فرآیند تولید خود را از کشورهای خردی به کشورهای در حال توسعه با سیاست‌های زیست‌محیطی ضعیف انتقال می‌دهند و به این ترتیب کشورهای در حال توسعه به مأمنی برای جذب صنایع آلوده‌کننده تبدیل می‌شوند. به بیان دیگر، جذب سرمایه‌های مستقیم خارجی ضمن آنکه دارای اثرات مثبت بر رشد اقتصادی است، سبب افزایش حجم آلودگی می‌شود. جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی منجر به بهبود کیفیت زیست‌محیطی شده است. این بدان معنی است جذب این نوع سرمایه‌گذاری‌ها

و اعمال دقت بر اتخاذ سیاست‌های زیست‌محیطی، می‌توانند کاهش قابل قبولی در آلاینده‌های هوا به همراه داشته باشند. با نیم‌نگاهی در نتایج این بررسی ملاحظه می‌شود به‌رغم کمبودها و ناقص احتمالی، نقش دولت در اقتصاد و تأثیر آن بر جامعه اجتناب‌ناپذیر است. همچنین سهم دولت در انتشار آلاینده‌های هوا بسیار قابل توجه است به گونه‌ای که به عنوان یکی از چالش‌های اساسی زیست‌محیطی محسوب شده است. لذا سیاست‌گذاری‌ها باید طوری سازماندهی شود که هم‌زمان با کاهش لازم‌التا شدن دولت در امور تصدیگری اقتصاد، جایگاه حاکمیتی و کنترلی دولت نیز تقویت شود. از طرفی به واسطه ارتباط مستقیمی که بین سرمایه‌گذاری‌های دولت با میزان انتشار دی‌اکسید کربن وجود دارد– که البته منشا آن نیز استفاده از سوخت‌های فسیلی است– قبل از توسعه اقتصادی، لازم است با شناخت کامل از وضعیت حاکم بر کشور در قالب وضع قوانین و تدوین استانداردهای زیست‌محیطی مناسب، فرآیند توسعه اقتصادی را با صرف هزینه‌های زیست‌محیطی کمتری طی کرد تا شرایط لازم برای فراهم‌سازی زمینه مناسب کاهش آلاینده‌های هوا مهیا شود. در نخستین گام نیز می‌توان به جایگزینی سوخت‌های غیرآلاینده به جای سوخت‌های فسیلی یا استفاده از سوخت‌هایی که آلودگی کمتری ایجاد می‌کنند اشاره کرد. در واقع اگر پروژه‌های سرمایه‌گذاری دولت به سمت سرمایه‌گذاری‌هایی که قابلیت جذب آن در اقتصاد وجود دارد (نظیر سرمایه‌گذاری زیربنایی و عمرانی) سوق داده شود، انتظار می‌رود رشد اقتصادی به دست آید. با توجه به اینکه گسترش تجارت آزاد به عنوان متغیری مؤثر در افزایش آلودگی‌های زیست‌محیطی محسوب می‌شود، لازم است دولت در زمینه سرمایه‌گذاری‌های اقتصادی از جمله بازرگانی خارجی، توجه بیشتری به اثر آلایندگی این نوع سیاست‌ها داشته باشد و از طریق به کارگیری فناوری نوین در بخش عمومی و سرمایه‌گذاری‌های دولتی هدف‌گذاری کند. با بررسی تأثیر اشکال مختلف متغیرهای سیاست‌های اقتصادی دولت بر کیفیت محیط‌زیست، می‌توان گفت دولت یکی از عوامل مهم تخریب محیط‌زیست در فرآیند توسعه اقتصادی کشور است. بدین روی، ضروری است برای نیل به رشد و توسعه اقتصادی، ضرورت اول نگرشی سیستمی به سیاست‌های اقتصادی دولت و محیط‌زیست داشته باشیم و این دورا جداز هم تصور نکنیم. علاوه بر این، هیچ یک از نهادهای درگیر در بحران آلودگی هوا (مجلس، راهنمایی‌وراندگی، وزارت صنعت و معدن، نهادهای نظارتی، محیط‌زیست و بسیاری دیگر از نهادهای به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم با این بحران درگیر هستند) حاضر نیستند با اذعان به بر دشواری داشتن درصدی از خطاهای منجر به بحرانی‌تر شدن این مشکل، برای رفع آن چاره‌ای پایدار و ثمربخش بیابند. ادامه روند شرایط بحرانی هوای آلوده تهران یخوبی بیانگر این نکته است که هیچ یک از سیاست‌های پیش‌بینی شده در جهت رفع این بحران در ایران نه تنها پاسخگوی آن نبوده‌اند بلکه نبود نظارت صحیح و ناکارآمدی در اجرایی شدن این سیاست‌ها به بحرانی‌تر شدن این معضل دامن زده است. سیاست‌هایی نظیر طرح زوج و فرد کردن خودروها در برخی شهرها، اصلاح فرمول سوخت، استفاده از استانداردهای یورو۴، کاهش مدت معاینه‌فنی خودروها، افزایش نظارت بر بخش صنعت، مبارزه با لایه‌های خودروسازی، افزایش مساحت فضای سبز و… سیاست‌هایی است که بدون شک در جلوگیری از بحرانی شدن هوای شهرها می‌توان از آنها یخوبی بهره برد. درباره افزایش فضای سبز نیز این اقدام در صورت کاهش قابل توجه میزان آلودگی می‌تواند به صرفه و پاک‌تر شدن هوا کمک کند و در شرایط فعلی کمک چندانی به کاهش آلودگی هوا در کلاشهرها نخواهد کرد. ولی سوالی که اکنون مطرح است این است که در شرایط کنونی بحران آلودگی، آیا اجرای سیاست‌های کنترلی به شیوه قبلی چاره‌ساز خواهد بود؟ اظهارنظرهای صادقانه درباره میزان آلودگی و درخواست از شهروندان برای کمک به دولت در راستای رفع بحران آلودگی در کنار افزایش آگاهی عمومی در این زمینه می‌تواند تلاش برای رفع آلودگی را از الزامی قانونی به وظیفه‌ای ملی و انسانی تبدیل کند. دولت با برخورد با نهادهای مختلف و اعطای قدرت قانونی و اجرایی بیشتر به سازمان محیط‌زیست می‌تواند علاوه بر جلب اطمینان مردم، قدمی بزرگ در جهت رفع بحران در آینده‌ای نه چندان دور بردارد.

■ **کارشناس ارشد مدیریت و برنامه‌ریزی محیط‌زیست**
حال بایست بیبینیم آیا آوردن این معلمان در مملکت ایران مقدمه است برای زبادتی نفوذ ملت فرانسه در این مملکت یا مقدمه است برای اینکه ملت ایران علوم لازم‌ه را تعلیم بگیرند و از خارجه مستغنی شوند و شرف و قومیت وشؤون ملیت خود را نگهداری نمایند؟ اگر که مقدمه نفوذ آنها است، پس چرا از این تعلیم دادن نمره‌ای که آنها می‌برند و حق‌التعلیم می‌گیرند؟
ادامه دارد

تاریخ مشروطه

اگر همه چه کردیم در زمان کمی از خارجه مستغنی خواهیم شد. و نه بایست که از اول جوانان ساده خود را به آن بلاد بفرستیم که هرچه اخلاق رذیله که خوی آن بلاد است و طبع جوانان به او راغب است، اخذ کنند و تخم آن را در مملکت ما آورده در بیاشنند. بلی؛ در صورتی که جوانان ما در مملکت خود تربیت شدند و معنای استعمار ملکی و شرف قومی و حب وطنی را درست فهمیدند و در قلب آنها سوخ یافت، آن وقت که اگر به خارجه رفتند، از محاسن اخلاقی آنجا هرچه را که مناسب تمدن مملکت خود دید، برای آنها به رسم ارمان خواهد آورد نه آنچه را که موجب خرابی ملک و ملت او است.

نویسنده بعد از ذکر رعایت شرایط اخذ علوم، به‌اخذ ناقص و ناشیانه علوم انتقاد می‌کند و می‌نویسد:

■ **نقدی بر چگونگی تاریخ اخذ علوم جدید**

از عهد ناصری به بعد

اگر این نکته بزرگ که امیر بزرگ افغانستان برای مسلمین در کتاب خود به یادگار گذارده، از روز اول در ایران مراعات شده بود و در اوایل دولت ناصرالدین‌شاه که بنا شد علوم اروپا به ایران جلب شود، بر طبق آن رفتار کرده بودند، حالا ایران مثل آمریکا مصدر اختراعات جدیده بود و اخلاق ملی آنها هم سالم بود؛ نه مثل صورت حالیه که پس از آن تاریخ، کرورها از مال این ملت بدبخت خرج مدرسه دارالفنون شد و کرورها مصرف کسانی شد که برای تعلیم به اروپا مسافرت کردند، هنوز سر هر کاری که می‌آییم که به علوم جدید محتاج است، بایست از اروپا مستخدم بگیریم و پس از ۲ قرن تعلیم، کسانی در بین ما پیدا نشدند که اقلاً صورت هر یک از این علوم را ولو تقلیداً کامل نه ناقص اخذ کرده باشند که در مقام حاجت بکار ببرند و ما را از احتیاج به استخدام از خارجه مستغنی می‌کند چه جای آنکه در مقام اجتهاد و استنباط مطالب تازه و اختراعات جدیده باشند.

نویسنده مقاله در قسمت بعد، به رسوخ آرام و تدریجی آداب و مظاهر غرب در اذهان برخی ایرانیان اشاره می‌کند و می‌گوید:

■ **نقد علوه‌های مظاهر غرب در جامعه ایران**

بلی؛ چیزی که از این کشمکش و آمد و شد با خارجه در ایران حادث شد تغییر اساسی به سبک اروپا، تجدید عمارات به سبک اروپا، میل اطاق و اساس الدار به سبک اروپا، کل خانه و پارک‌ها به سبک اروپا، وووو. با اینکه دخل مملکت ما تاب تحمل اینچور خرهای گزاف و بلندپروازی‌ها را نداشت، لکن چون دوره، دوره استبداد بود و هر عیب که سلطان پسند می‌کرد هنر می‌شد و هر چه آن خسرو می‌کرد، شیرین بود و احدی یاری نفس کشیدن نداشت، این بود که این درد بی‌دوا بود. لکن امروز که ملت در حقوق ملکی خود آزاد است و کلا به حقوق آنها ناظر و نگرانند، نبایست این درها بی‌دوا بماند، ولی نگا بحال که اثری از معالجه بروز وجود نیستی است اطیای مملکت در مقام علاج اینگونه امراض مهلکه و سموم هستند یا خیر؟ یا در مقام این برخواهند آمد که حرکات و سکنات اهل مملکت تدریجاً از روی خود طبیعت و ملکات غریزه که به مناسب امور آنهاست، قرار دهند و میزان دخل عمومی برداشت کنند؟ و ما در مجلات آن در موقع مناسب، تفصیل آنچه در این باب لازم است، می‌نگاریم و در آنچه وظیفه مقدسه اسلامی ما است، در ادای وظیفه ارشاد و هدایت به آنچه خیر مسلمین است، ان‌شاءالله فروگذار نخواهیم کرد. و ذکر فان الذکری تنفع المؤمنین. هر صورت، چنان که این همه معاشرات با این همه خسارات مقهور تشبهات شخصی استبداد شاه و وزیر بود، به حال آبادی ایران فایده ندارد و بجز ویرانی نتیجه نیابد. تا آنکه آن دوره منقلب شد؛ شجره استبداد منقلع شد؛ حقوق ملت آزاد شد، عقلای مملکت به خیال علاج بعضی از امراض مزمنه مملکت برآمدند. چونکه محتاج بودیم به معلم خارجه برای تعلیم و تعلم علوم لازمه عصر، ۴ معلم فرانسوی به جهت تعلیم طب و فیزیک و شیمی از پاریس آوردند؛ آوا[اسالی ۲۵ هزار تومان هم از مال ملت حق‌التعلیم برای آنها مقرر داشتند.

نویسنده در بخش پایانی مقاله، به نقاط افتراق و ممانبت اصول اخلاقی ما بین تعلیم اسلامی با آداب اروپایی توجه خود را معطوف می‌دارد و راه‌حلی را ارائه می‌دهد:

■ **سیاست فرهنگی اخذ علوم غرب بدون نفوذ غرب**

حال بایست بیبینیم آیا آوردن این معلمان در مملکت ایران مقدمه است برای زبادتی نفوذ ملت فرانسه در این مملکت یا مقدمه است برای اینکه ملت ایران علوم لازم‌ه را تعلیم بگیرند و از خارجه مستغنی شوند و شرف و قومیت وشؤون ملیت خود را نگهداری نمایند؟ اگر که مقدمه نفوذ آنها است، پس چرا از این تعلیم دادن نمره‌ای که آنها می‌برند و حق‌التعلیم می‌گیرند؟
ادامه دارد